

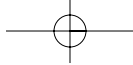
SZAPPANOS GÁBOR

Szindbád a szabadságharcban

Szindbád a magasból, repülő szőnyegről figyelte a tavaszi hadjáratot és Budavár visszavételét. Utazott eleget a tengeren, és töltött elegendő időt hosszú életéből a szárazföldön is, eljött az idő, hogy légi utazóként is kipróbálja a szerencsését. Repülő szőnyeget (meg talizmányúrút) egy dzsinntől kapott ajándékba, akivel egyszer az arabiai sivatagban ismerkedett meg. A hatalmas szellem említette neki először, hogy madártávlatból egészen más a világ, mint földközélebről, illetve a tenger hátáról. A dzsinn számára is előnyös volt a találkozás: Szindbád pátyolgatta kicsit a magányos szellem lelkét, akinek már többször volt kapcsolata földi nőekkel, de mindegyik rúdul megcsalta. Szindbád ezután tenger idejéből rengeteget töltött a levegőben; eleinte nem nagyon merészkedett messzebb a honi tájaknál, a sivatagi homok változásait figyelte, a homokviharokat, a karavánok vánszorgását. Figyelemmel kísérte az arab rablóbandák támadásait is békés kalmárok ellen, megfigyelte hadi technikájukat, és egyáltalán, mindig megnézte, ha arab törzsek csaptak össze egymással... mindig tudta, hova kell menni, tudniillik nem az összes idejét töltötte a levegőben, részben megmaradt korábbi szárazföldi életmódja, volt egy palotája a mindenkori Bagdad városában. (Ami némi nehézséget okozott számára, az az volt, hogy hogyan feleljen meg évszázadok során a váltakozó politikai hatalomnak – ez nagyon sok energiáját lekötötte: minden új kalifának be kellett bizonyítania feltétlen hűségét, hogy jóindulatát elnyerje: ennek szokásos módja a tengernyi kincs ajándékozása volt, mint az Keleten szokás.)

Később el-elszakadt a honi tájaktól, és távolabbi vidékekre is ellátogatott új közlekedési eszközén, és teljesen átállt a szemlélődő életmódra. Már a megélhetésért sem kellett tennie semmit, hiszen a dzsinn minden kívánságát teljesítette.

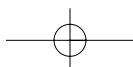
Ahogy tágította horizontját mint utazó, eljutott arra a földrészre is, amelyre a Próféta követői sok évszázada szemet vetettek, és amelyből délnyugaton – Hispániában – hosszabb időre meg is hódítottak jó darabot, és itt aztán még nagyobb lelkesedéssel utazgatott: e földrész sokkal változatosabb volt, mint a hazája, a végtelen föveny birodalma. Itt valahogy mindent szebbnek talált: a településeket, a domborzatot, és nem utolsósorban a hadi eseményeket is. Európában szinte gyönyörűség volt nézni a hadjáratokat, mert olyan színpompás volt ilyenkor minden: a különféle színekbe öltözött ellenfelek mozgása a többnyire harsogó zöld fűvön csodálatosan jól látszott a magasból – csak arra kellett ügyelnie, hogy ötszáz lábánál mélyebbre ne ereszkedjen, mert ott nem érvényesült a szőnyeget varázslat alatt tartó dzsinn ereje. Egyébként, természetesen le tudott szállni a szőnyegről, hogyha akart, ezt külön kellett kérnie a dzsinntől, mert az ő számára sem volt

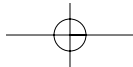

egyszerű dolog. Jó megjelenésének, választékos modorának és nyelvtudásának köszönhetően idővel bejáratos lett az európai királyi és főrendi udvarokba, arabiai királyi sarjként mutatkozott be, és sejteni engedte, hogy mérhetetlenül gazdag. (Az is volt természetesen, de mint egyszerű kereskedő. Több pénze volt, mint három királyi udvarnak együttvéve egy kimerítő háború után.) Üzleteket sohasem kötött, persze az európai udvarok számára méltóságon alulinak számított a kalmárkodás, viszont volt néhány gáláns kalandja herceg- és grófkisasszonyokkal, akik igen vonzónak találták a különös öltözékű, időtlen arcú, titokzatos idegent. Érzelmi ügyekben nem nagyon bonyolódott, sem politikaiakba, bár néhány uralkodó puthatózózott nála a diplomáciai kapcsolatok fölvételének lehetősége felől a bagdadi kalifával, ám ez mind csak hamvába holt kísérletezgetés maradt. Szindbád nem politikus vagy diplomata volt, hanem szemlélődő ember.

Egyetlen olyan európai ország volt, amelyben az átlagosnál több időt töltött: Magyarország. Legfőképpen azért, mert a magyar írók egyik legjelesebbje, bizonyos Krúdy Gyula hosszú évtizedekre megtette alakmását a huszadik század elején. De történetünk idején Szindbád nem írói alakmásként, hanem megfigyelőként tartózkodott Magyarországon „légtérben,” afféle önjelölt felderítőként, akivel csak az volt a gond, hogy – egyelőre – nem volt kinek jelentsen.

De nehéz dolog ám szemlélődőnek megmaradni egy olyan világban, amelyben mindig minden mozgásban van, minden változik, különösen forradalmak és szabadságharcok idején. Szindbád rengeteg embert, rengeteg népet látott már a több ezer év alatt, amit a földön töltött, látta vesztetetlennek ítélt birodalmak bukását, és apró városállamok birodalommá fejlődését, és megtanulta, hogy semmin se csodálkozzék, mint az általa olyannyira kedvelt római költő írta: „Nil admirari.” Úgyhogy Szindbádot hidegen hagyták a nagyhatalmi húzások, a nagypolitika általában – egyvalami volt, ami őszöreg szívét a hosszú-hosszú földi lét után még mindig képes volt megmelengetni: az elnyomott népek harca a zsarnokaik ellen. Amikor ilyen országba tévedt, vagy ilyesmiről tudomást szerzett, azonnal felhagyott kontemplatív vagy éppen élvhajhász életmódjával, és rögtön az igaz ügyért harcolók segítségére sietett. Alighanem Szindbádot furdalta a lelkiismeret... ki tudja, miért? Talán mert (másokkal ellentétben) ilyen hosszú élet adatott neki a sors kegyelméből, és nem értette, hogy miért pont vele történt e különös kivételezés – vagy talán mert aránytalanul keveset alkotott szinte végtelenül hosszú életében (bár házat azért épített, diófát is ültetett, nemzett gyermeket, és írt könyvet is), és inkább élvezkedett és nézelődött az évszázadok alatt, míg más embereknek csak évtizedek vagy éppen évek adtak nagy dolgok létrehozására. Majdhogynem irigyelte a rövid földi pályát befutó embereket, elképzelte, milyen óriási jelentősége lehet az időnek a halandók életében: minden cselekedetüknek súlyos következményei vannak, minden rossz döntéssel siettethetik saját halálukat meg esetleg másokét, de a jó döntéseik sem feltétlen késleltetik elmúlásuk órájának közeledtét. És majdhogynem irigyelte az embereket, akiknek nincsenek segítségükre dzsinnek, amely csodalények gyakorlatilag minden nehéz helyzetet megoldhatnak helyettük, irigyelte őket, hogy ők rendelkezhetnek saját sorsukról, életükről-halálukról, iri-

gyelte szabad akaratukat. Ő akármi rosszat is csinált, megmentette az ifrit varázseréje, a földi halandók viszont képesek voltak nagy ügyekért a legfontosabbat feláldozni: méltatlanul kurtára szabott életüket... Szindbád ezért szeretett az igaz ügyek mellé állni, hogy az érdemtelenül neki adományozott csodálatos képességek révén segíteni tudjon, és csillapítsa újra meg újra előtörő lelkifurdalását.

De miben is állhatott a segítség, amit nyújtani tudott? Mivel a hadszíntereket gyakran fürkészte a magasból, ezen a téren nyújthatott a legtöbbet a szabadság-szerető népeknek. Afféle légi felderítőként szolgált – azt adta, amiben a legtöbbet tudta adni.

1848–'49-ben a magyar forradalom és szabadságharc feltétlen híve lett, és sokszor majdnem úgy tudott lelkesedni, mint egy ártatlan és tapasztalatlan ifjú – percekre, olykor órákra, néha egy-egy napra sikerült elfelejtenie, hogy az ő sorsát semmiféle forradalom és szabadságküzdelem nem befolyásolhatja –, de mily jólesett embernek érezhetni magát, egynek a többi milliók közül, miközben pedig tisztában volt vele, hogy ez csak hamis illúzió: halhatatlanságával és érinthetetlenségével örökös magányra ítéltetett valami kegyetlen isten által.

Figyelemmel kísérte tehát a magyar honvédsereg tavaszi hadjáratát, és elismeréssel adózott Görgey Artúr tábornoknak, aki győzelmet győzelemre halmozott zseniális vezéri képességével minden hatalmi áskálódás ellenére is. Budavár bevételének – az emberi gyarlóság és hanyagság miatt késve érkező ostromágyúk és muníció okozta – kényszerű elhúzódnása arra sarkallotta, hogy aktív szereplőként „lépjen” színre.

– Ki maga, és hogy kerül ide? – szegezte neki a kérdést a tábornok május 17-én, éjjel tizenegy órakor, felpillantva Budavár hatalmas térképeről, amely asztalán kiterítve feküdt, s amely fölött az ostrom következő lépésén töprengett. Majd hozzátette: – Egyáltalán hogyan jutott be a főhadiszállásomra?

– Szindbád vagyok, a keleti utazó – szolgálatjára, tábornok úr! És úgy jutottam be, hogy nem látott meg senki...

– De...

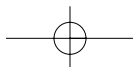
– Ne okolja az őrséget, ők nem tehetnek semmiről, nem láthattak semmit, tudniillik ha akarom, láthatatlanná tudok válni.

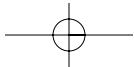
– Lépjünk ki a mesék világából, főhadnagy úr, ha nem csal a szemem, gyalogsági főhadnagy uniformist visel, tudtommal az Ezeregyéjszakában nem szerepelt a magyar szabadságharc története, vagy tán azóta, hogy iskolás koromban olvastam, megírták volna az ön nyolcadik utazásának történetét is?

– Nem, tábornok úr, azóta nem írtak hozzá semmit. Én az Ezeregyéjszakától függetlenül vagyok itt...

– Nem hiszek a csodákban, Szindbád úr, csak a fegyverek és a mi oldalunkon álló igazság erejében, úgyhogy szíveskedjék magamra hagyni, a ma esti ostromon végzem az utolsó simításokat, nem fecsérelhetem a drága időmet ostoba beszédre. Az őrség majd kikíséri.

– Várjon már egy pillanatra, tábornokom, éppen az ostromról szerettem volna önnel beszélni... Nekem az a javaslatom, hogy ne indítson ma éjjel ostromot

Budavára ellen a fehérvári rondella közelében levő töretett falszakaszon, mert vi-tézei nem fognak tudni feljutni a fal tetejére...

– Honnan veszi ezt, Szindbád főhadnagy? – érdeklődött a fővezér, akinek fi-gyelmét kezdte fölkelteni az eddig ismeretlen tiszt határozottsága.

– Ha azt mondom, hogy a magasból, repülő szőnyegről győződtem meg a fal járhatatlanságáról, azt fogja válaszolni, hogy hagyjuk a meséket. Pedig nem te-hetek róla, de tényleg repülő szőnyegről figyeltem meg, hogy az ön ostrom-ágyúí még nem végeztek tökéletes munkát, ugyanis a rés felső szélén maradt egy kiugró és még töretlen darab, amelyen létrák nélkül lehetetlen átjutni. Ezt az alatta levő, még laza, le nem tiport romhalmaz eltakarja, amit csak a magasból le-het látni...

Görgey Artúr csakugyan nem hitt a mesékben, úgyhogy aznap éjjel megin-dította a rohamot a vár ellen, és persze nem ért el sikert. A titokzatos idegen színigazat mondott, pontosan olyan volt a helyzet, amilyennek leírta. A sikerte-len kísérlet után Görgey magába roskadva, komoran ült főhadiszállásán, és azon gondolkodott, hogyan érhetné el ezt a Szindbád nevű tisztet, akiről azt sem tud-ta, melyik hadtestnél szolgál. Gyanús volt neki az egész, minden tisztjét szemé-lyesen ismerte, mint a nagy hadvezérek általában, de ezt a főhadnagyt még so-hasem látta.

Nem kellett sokáig gondolkodnia, segédisztje riasztotta borús gondolataiból: jelentette, hogy Szindbád főhadnagy kér engedélyt szólni véle.

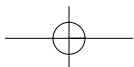
– Jöjjön!

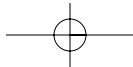
– Jó estét, tábornok úr, hisz-e már nekem, vagy még több emberét akarja a ha-lálba küldeni fölöslegesen?

– Bár durva a kérdése, főhadnagy, és hadbíróságra vághatnám, hogy tiszteletle-nül beszél az előjárójával, de mégsem teszem, mert az igazság számomra elébb való, mint a tisztelet... Nem mintha magyarázattal tartoznék a tetteimért bárme-lyik tisztnek, hiszen csak a magyar népnek és Kossuth Lajos kormányzónak tartozom elszámolással, de elárulom, hogy abbéli igyekezetemben indítottam idő előtt rohamra seregemet (anélkül hogy meggyőződtem volna a vállalkozás sikeres végkimeneteléről), hogy móresre tanítsam a pökhendi Hentzi várparancsnokot, aki gyalázatos bosszúvágyból nem átalotta bombázni Pestet, ahonnan semmiféle tá-madás nem érte.

– Egyetértünk, tábornok úr, az osztrák kutyák megleckéztetése rendkívül fon-tos erkölcsi feladatunk, de az legalább olyan fontos, hogy hadseregünk minél ke-vesebb emberveszteséggel és a kellő előkészület után vegye be Buda várát, hogy azt követően annál nagyobb erővel legyen képes Ausztria felé nyomulni, és kiűzni az ellenséget honunkból...

A beszélgetés a továbbiakban a legnagyobb egyetértésben folyt Görgey és Szindbád főhadnagy között, aki iránt a tábornok részéről egyre nagyobb tisz-telet ébredt. Igaz katona és hazafi volt Görgey Artúr, nem szenvedett rangkór-ságban, nem az érdekelte, hogy az igazságot milyen rendfokozatú beosztottja mondja, hanem hogy mit mond. Ezért figyelemmel hallgatta a főhadnagyt, és

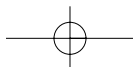

alaposan megfontolt mindent, amit a tiszt mondott. Abban állapotok meg, hogy az elkövetkező napokban mindaddig, amíg a kérdéses falszakasz teljesen járható nem lesz, Szindbád főhadnagy felderítő munkát végez, rendszeres „bepölyöskölést” hajt végre a Vár fölé, és észleleteiről személyesen a fővezérnek tartozik beszámolni. A következő három napban Szindbád pontosan beszámolt minden ellenséges hadmozdulatról, jelentette, hogy hány és miféle lövege van Hentzinek, ezeket hol helyezte el, ha mozgatta (hátrébb vonta őket), pontosan a Vár mely részébe vitte, mely ház elé; felmérte az ellenséges katonák számát, körülbelül négyezer-kétszáz főt számlált és kétszázkilencven lovat. Osztrák tiszti egyenruhában valahogy sikerült bemennie a lőszerraktárakba is, és onnan például azt a jó hírt jelenthette Görgeynek, hogy Hentzi rengeteg lőszert pazarolt el Pest értelmetlen rombolására, úgyhogy alkalmasint a megismételt és remélhetőleg végső rohamkor az osztrákoknak nem lesz elegendő muníciójuk, hogy hathatósan ellenálljanak a minden oldalról támadó magyar seregnek. Görgey örömmel fogadta Szindbád főhadnagy jelentéseit, már csak azért is, mert sohasem hagyatkozott egyetlen információforrásra, és egybevetve más felderítők jelentéseivel, akiknek persze nem álltak olyan csodálatos eszközök a rendelkezésére, mint Szindbádnak, a főhadnagy jelentései pontosan egybeestek másokéival.

Május 20-áról 21-ére virradó éjszaka két óra harminc perckor indította meg a nagy műveletet Görgey tábornok. A hadsereg több oldalról támadott, Görgey természetesen a rés elleni támadásokat figyelte, és Szindbádnak is az volt a fő feladata, hogy a résen behatoló honvédek mozgását, illetve előrenyomulását tartsa szemmel. Tíz percenként adott jelentéseket a tábornoknak, aki Szindbád információi nélkül ugyancsak sokáig vergődhetett volna bizonytalanságban, mert a hajnali derengésben minden jel szerint először igencsak eredménytelennek bizonyultak a honvédek kísérletei, hogy feljussanak a fal tetejére a fehérvári rondelláról záporozó ágyúgolyók tüzeiben. Jó hírekkel Szindbád sokáig nem szolgálhatott, csak miután a honvédtüzérség alaposan megpuhította a rondella ellenállását. Végül a résben titokzatosan eltűnedező honvédekről, akikről Görgey szabad szemmel azt hihette volna, hogy az osztrák védők áldozatai lettek, nos, öröklük a fölöttük lebegő Szindbád már idejekorán jelentette, hogy épségben fölértek a fal tetejére, s hogy kezdenek harcrendbe bontakozni. A főhadnagy igazát a nappali világosság bizonyította a fővezér előtt, amikor Görgey megpillantotta odafönt egy honvédzászlóalj háromszínű lobogóját!

Görgey tábornok később a visszaemlékezéseiben csak a kínos bizonytalanságáról beszél, és sehol sem említi a titokzatos főhadnagyot – valószínűleg nem akarta magát nevetségessé tenni a kései utódok előtt a repülő szőnyegen lebegő felderítő említésével, hiszen egy kortalan mesehős szerepeltetése a történelemkönyvekben csakugyan furcsa volna, és mindenféle találgatásokra adhatna okot a szabadságharc tábornokának elméleti állapotát illetően – amit a tábornok, jó érzékkel, bizonyára mindenképpen el akart kerülni. A harcok menetén Szindbád ténykedése természetesen nem változtatott, hiszen egy szabadságharc alakulását és végkimenetelét egy-egy felderítő tiszt – ha mégoly csodá-

latos adottságokkal is megáldott, mint Szindbád főhadnagy – érdemben nem befolyásolhatja, hanem csak a nagy sokaság, a nemzet egy irányba ható nemes akarata.

Mindenesetre tudnivaló, hogy Szindbád tevékenysége Budavár bevételével nem ért véget, hiszen egészen a világosi fegyverletételig segítette Görgeyt és a honvédsereget. A fegyverletételnél mint egy pici, téglalap alakú, komor felhőcske lebegett a hadszíntér fölött a szikrázó napsütésben – egyesek, mint később kiderült, látni is vélték, de azt hitték, káprázik a szemük –, és bár akkor nem volt felhő az égen, az alatt levő bús honvédek közül egyesek egy kis könnyű, forró záport kaptak a nyakukba: a Szindbád borostyánsárga és borostyánkemény szeméből hulló könnyek voltak.

Ad pacem